DNY EVROPSKÉHO DĚDICTVÍ 2015

GARANT MČ PRAHA 1

DŮM U BÍLÉHO ANDĚLA ▪ MALÁ STRANA, NERUDOVA 35

Nerudova ulice stoupá od Malostranského náměstí do příkrého svahu vzhůru k Pražskému hradu. Ulice kdysi byla součástí tzv. Královské cesty, kudy chodil korunovační průvod českých králů. Současný název získala po českém spisovateli a básníkovi Janu Nerudovi, který bydlel v domě U Dvou slunců (Nerudova 47).

Dům U Bílého anděla je původně gotický dům, který byl přestavěn jak v renesanci, tak i v baroku. Název domu je odvozen od barokní sošky anděla držícího ratolest umístěné na uliční fasádě. Zásadní přestavba pak proběhla v roce 1873 podle plánů W. Sigmunda. Z této přestavby pochází i dnešní fasáda objektu s cennými pozdně klasicistními vstupními dveřmi v kamenném obloukovém portálu. Historicky výjimečné jsou středověké sklepy pod přední polovinou domu, které spojuje otvor rámovaný širokým gotickým portálem s půlkruhovým záklenkem[1] s okosenou hranou. Předělený větší sklep je zaklenut valeně z lomového kamene, menší sklep je s kamennou valenou klenbou. Pamětní deska osazená na fasádě připomíná, že zde v letech 1866 – 1872 bydlel cestovatel Emil Holub.

Péčí a nákladem Městské části Praha 1 prošla tato kulturní památka v letech 2013 – 2014 celkovou rekonstrukcí. Zajímavostí se staly při rekonstrukci objevené dřevěné malované záklopové stropy s ornamentální a vegetabilními rozvilinami[2] ve 2. patře. Stropy byly opraveny a poté opět zakryty. Dalším překvapením rekonstrukce bylo i nalezení klasicistních fragmentů maleb na stěnách místností v 1. patře. Jedná se například o iluzivní pohled na Prahu, kde je zřetelný fragment věže s hodinami, mostem a nábřeží. Všechny dochované fragmenty maleb byly zdokumentovány, očištěny, upevněny a opatřeny ochrannými přelepy pod následnou novou malbu.

Prameny: Umělecké památky Prahy, Pavel Vlček a kolektiv, ACADEMIA nakladatelství AV ČR (1999); web

[1] *překlad z klenutého cihelného pásu nad okenním nebo dveřním otvorem*
[2] *většinou pásový ornament ze spirálovitě stáčených úponků, doplněných listy, popřípadě i květy*

DNY EVROPSKÉHO DĚDICTVÍ 2015

GARANT MČ PRAHA 1

KAPLE SV. TEREZIE Z AVILY

Malá Strana, Vojanovy sady

Vojanovy sady se nachází mezi ulicí U Lužického semináře a Letenskou. Svůj současný název získaly v roce 1954, kdy byla zahrada otevřena pro veřejnost a pojmenována podle významného českého herce Eduarda Vojana.

Kaple sv. Terezie z Avily je jednou ze tří menších staveb v bývalém klášterním komplexu karmelitek na Malé Straně. Stavbu nedokážeme přesně ani datovat, ani autorsky určit. V roce 1715 měla být do zahrady (klášterní kronika uvádí až v roce 1743) na náklad Eleonory z Valdštejna postavena klenutá kaple zasvěcená zakladatelce řádu karmelitek sv. Terezii. Na výstavbě se mohl podílet jak Bartolommeo Scotti, který je doložen jako stavitel konventu kláštera na počátku 18. století, tak František Maxmilián Kaňka či spíše František Ignác Prée. Kaple se zachovala bez větších úprav ve své původní podobě. Stavba má polygonální půdorys vepsaný do elipsy, na bočních fasádách a nad portálem je prolomena kasulovými[1] okny. Okno umístěné na zadní straně kaple je zaslepené. Dvoukřídlé dveře s historickým kováním jsou osazeny v kamenném portálku s vystupujícím zalomeným překladem. Na vnitřních stěnách kaple jsou přemalované fresky údajně Jana Karla Kováře z roku 1745, které iluzivním způsobem nahrazují oltářní architekturu. Boční výzdoba představuje výjevy ze života sv. Terezie. V kopuli kaple je umístěna freska s námětem Apoteóza (oslava) sv. Terezie.

V roce 2002 Vojanovy sady a sv. Terezii z Avily zatopila 100letá vltavská voda. Bezprostředně po povodni došlo k vysušení a opravě vnějších omítek kaple. Péčí a nákladem Městské části Praha 1 v letech 2016 – 2017 proběhne celková obnova kaple vč. obnovy vnitřních nástěnných maleb.

Prameny: Umělecké památky Prahy, Pavel Vlček a kolektiv, ACADEMIA nakladatelství AV ČR (1999); web

[1] okenní otvor ve tvaru kněžského ornátu (lat. casula)

DNY EVROPSKÉHO DĚDICTVÍ 2015

GARANT MČ PRAHA 1

ROTUNDA SV. VÁCLAVA

Malá Strana, Malostranské nám. 25

Podle legendy „Oriente iam sole" (Východ slunce) z pol. 13. stol. je vznik rotundy spojen se zázrakem při převozu těla sv. Václava ze Staré Boleslavi na Pražský hrad - ve chvíli, kdy procházel průvod se světcovým tělem okolo vězení, byli božskou mocí vězni zbaveni svých okovů a vyvedeni ze žaláře. Na místě pak byl zbudován kostelík.

Ve vrcholném středověku rotunda plnila funkci hřbitovní kaple přináležící k nedalekému farnímu kostelu sv. Mikuláše. Po Bílé hoře byl kostel sv. Mikuláše darován jezuitům a kostelík Přenesení sv. Václava se po barokní přestavbě stal farním kostelem. Ve 2. pol. 17. stol. jezuité vystavěli uprostřed Malostranského nám. nový komplex budov (vč. profesního domu), jehož součástí se stal i přestavěný kostel. V r. 1683 starobylý kostelík nevydržel tlaku okolních staveb a byl „stržen do základů". Zbylé torzo rotundy se ocitlo v základech nových barokních budov.

V prosinci r. 2003 v rámci rekonstrukce budovy Matematicko-fyzikální fakulty UK na Malostranském nám. začaly práce komplikovat bloky zdiva, které byly nejdříve označeny za barokní sklepy. Později se ukázalo, že sklepy nemají vchod a jedná se tedy o krypty. Po vybourání krypt se mezi zbylými konstrukcemi objevily tři části kruhového románského zdiva a záhy bylo jasné, že se podařilo objevit pozůstatky zmizelé rotundy Přenesení sv. Václava. V tu chvíli byly zastaveny všechny stavební práce a prvořadou se stala záchrana zbytků románského zdiva.

Nejvýznamnějším objevem je pozůstatek původní románské podlahy, který uvedl rotundu sv. Václava mezi čelní památky románského umění v Čechách. Fragment tvoří 74 dlaždic tří tvarů složených do pěti řad. Dlaždice náleží k nejstaršímu typu českých středověkých terakotových podlah. Nazývá se „vyšehradská" podle podobného nálezu v bazilice sv. Vavřince na Vyšehradě. Ve starší vrstvě pod podlahou byl nalezen další zajímavý objekt: část kruhu složeného z plochých opukových kamenů, lícovaných a opracovaných po vnitřní straně. Kruh pochází z 10. stol., ale jeho účel není vyjasněn (nemá obdobu v žádných jiných nálezech). Možná právě tento objekt ukazuje, že se jednalo o místo něčím výjimečné (např. zázrakem?), a jeho jedinečnost byla potvrzena stavbou kostela.

Památka byla po mnoho století zapomenuta a momentálně je ve velmi vysokém stupni poškození, které vyžaduje naléhavý a neodkladný zásah. Proto se Matematicko-fyzikální fakulta UK v Praze rozhodla vyhlásit oficiální projekt Záchrany a zpřístupnění rotundy sv. Václava - CZ06 Kulturní dědictví a současné umění a PA16 Zachování a revitalizace kulturního a přírodního dědictví realizovaných za podpory EHP a Norských fondů. Projekt pokrývá pouze 80% potřebných finančních prostředků na jeho realizaci.

Pomozte i Vy Matematicko-fyzikální fakultě s rekonstrukcí (www.nase-rotunda.cz). Získané finanční dary budou určeny k úhradě zbývajících nákladů na realizaci projektu záchrany a zpřístupnění rotundy veřejnosti.

Prameny: použití textu z www.mff.cuni.cz za laskavého svolení Matematicko-fyzikální fakulty UK v Praze

DNY EVROPSKÉHO DĚDICTVÍ 2015

GARANT MČ PRAHA 1

PALÁC THURN-TAXISŮ ▪ Malá Strana, Letenská 5

Ulice, která spojuje Malostranské nám. s Klárovem, byla na podnět básníka K. J. Erbena pojmenována podle svého směru k Letné.

Palác vznikl přestavbou dvou raně barokních domů po roce 1696 a byl vybudován pro hraběte von Dauna, vojenského velitele Prahy. Později objekt vystřídal několik majitelů, vlastnili jej např. i Liechtensteinové. Vrtbové palác kolem roku 1726 dostavěli a upravili do dnešní velikosti a půdorysu podle plánů F. M. Kaňky či G. B. Alliprandiho a pravděpodobně i za účasti Jana Santiniho Aichla. V roce 1814 palác získali Thurn-Taxisové, kteří jej v roce 1871 nechali výrazně novoklasicky upravit podle plánů arch. J. Bělského. Od této poslední stavební úpravy se objekt podstatně nezměnil. Z tohoto období jsou zachovány i původní interiéry včetně řemeslně stavebních detailů. Palácový areál má v zásadě uzavřenou, takřka čtvercovou dispozici. Dvorní křídla jsou patrová, fasády si zachovaly vrcholně barokní ráz. Na fasádě dvoupatrového uličního křídla jsou umístěny dva vstupní portály a složitý znak Thurn -Taxisů – dělený do šesti polí a srdečního štítku, v polích s mlýnem a lvem. Na sochařské výzdobě exteriéru se podílel blíže neznámý sochař z okruhu M. B. Brauna. Místnosti v přízemí mají většinou vrcholně barokní klenby, někde se dochovaly i klenby raně barokní. V patrech je vzhled místností výsledkem úprav J. Bělského v 19. století. Thurn-Taxisové palác během tzv. První republiky prodali státu. Do roku 1996 palác sloužil k administrativním účelům Senátu ČR a v menší části se nacházela mateřská školka.

V roce 2002 byl areál poškozen při povodních. Rovněž reprezentativní prostory paláce se zlacenými štuky a tapetami byly značně poškozeny zatékáním dešťové vody z terasy paláce. I ostatní prostory paláce se nacházely v již nevyhovujícím stavebně technickém stavu, stejně jako bylo nevyhovující technické vybavení a rozvody všech vnitřních instalací. Docházelo k silnému poškozování všech umělecko-řemeslných prvků.

Péčí a nákladem Městské části Praha 1 prošla tato kulturní památka v letech 2013 – 2014 generální obnovou. Za rekonstrukci paláce si Městská část Praha 1 odnesla vítězství v krajském kole a 2. místo v národním kole soutěže o nejlepší realizaci Programu regenerace městských památkových rezervací a městských památkových zón roku 2014. Po rekonstrukci prostory paláce slouží potřebám nového nájemce objektu Anglo-americké vysoké škole a současně byl v západním křídle objektu zachován provoz mateřské školky.

Prameny: Umělecké památky Prahy, Pavel Vlček a kolektiv, ACADEMIA nakladatelství AV ČR (1999); web

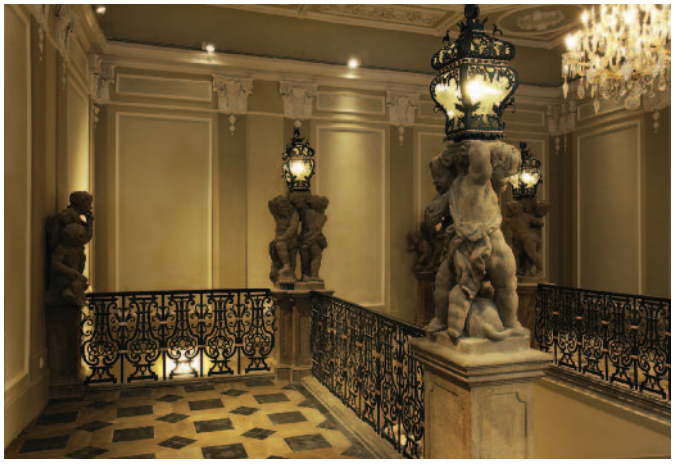

DNY EVROPSKÉHO DĚDICTVÍ 2015

GARANT MČ PRAHA 1

FRAGMENTY ZMIZELÉ STRAHOVSKÉ BRÁNY

Malá Strana, Nerudova 19

Malá Strana náleží mezi nejcennější urbanistické celky Prahy. Nerudova ulice tvořila hlavní komunikaci Malé Strany, která v ose východ - západ začínala Mosteckou věží a končila Strahovskou bránou v polovině dnešní ulice. Příčnou osu uzavírala na jihu Újezdská brána v Karmelitské ulici a na severu brána Písecká v ulici Valdštejnské. Původně vedla hlavní komunikace k Hradu Sněmovní ulicí, ale po založení Nového Města (dnešní Malé Strany) začal význam nejstaršího podhradí kolem Sněmovní ulice upadat. Jižní brána Pražského hradu byla uzavřena a začaly převládat ulice Karmelitská, Nerudova, Mostecká a Tomášská. Dnešní zástavba Nerudovy ulice dodržuje jen přibližně původní trasu, dokazují to sklepy, které vybočují ze současné stavební čáry.

Historie domu sahá až do let 1253-1257, kdy byly Přemyslem Otakarem II. vybudovány hradby a zde stála jedna ze čtyř bran. Parcela dnešního domu, kterou se zužuje horní díl Nerudovy ulice, byla v době založení města patrně součástí nezastavěné příhradební uličky, navazující na bok Strahovské brány (též Černá, nebo Hansturkovská). Obranný systém brány byl ještě ve středověku zesílen směrem do uličky pravidelnou přístavbou čtvercového půdorysu. To nám dokazuje zachovalé obvodové zdivo v dnešním suterénu domu. Kolem roku 1525 se zřejmě bývalá příhradební ulička stala součástí parcely domu. Obytný dům na obdélníkové parcele je renesančního původu a byl radikálně přestavěn v letech 1801 – 1812 podle plánů stavitele Františka Zelinky. Celý půdorys přízemí domu je podsklepen. Pravidelný čtvercový sklep pod přední částí překrývá valená klenba z lomového kamene. Patky klenby tohoto zřejmě dosud středověkého přístavku k bývalé Strahovské bráně spočívají na kamenném zdivu s použitím několika hrubě přitesaných kvádrů. Čelní zeď k ulici byla do výše asi 1,30m nad podlahou sklepa rovněž vyzděna lomovým kamenem, výše však stoupá dochovaný bok bývalé brány z pravidelně tesaných kvádrů zhruba 0,3m vysokých.

V domě žil český scenárista, režisér a dokumentarista Vladimír Sís. Vladimír Sís se do podvědomí diváků zapsal především jako režisér filmového přepisu původní divadelní hry divadla Husa na provázku - Balada pro banditu. Mimo jiné také natočil celou řadu dokumentárních snímků v Číně, Tibetu, Indonésii, Řecku a jinde.

Prameny: Umělecké památky Prahy, Pavel Vlček a kolektiv, ACADEMIA nakladatelství AV ČR (1999); web

DNY EVROPSKÉHO DĚDICTVÍ 2015
GARANT MČ PRAHA 1

KAPLE SV. ELIÁŠE ▪ Malá Strana, Vojanovy sady

Vojanovy sady se nachází mezi ulicí U Lužického semináře a Letenskou. Svůj současný název získaly v roce 1954, kdy byla zahrada otevřena pro veřejnost a pojmenována podle významného českého herce Eduarda Vojana. Kaple sv. Eliáše je jednou ze tří menších staveb v bývalém klášterním komplexu karmelitek na Malé Straně, ke kterým se nezachovaly žádné dokumenty. Eliáš byl údajně postaven mezi lety 1660 – 1670 jako typická zahradní kaple v podobě grotty[1].

Kaple stojí na nepravidelném půdorysu, který se blíží tvaru latinského kříže a fasáda je ozdobena napodobeninami krápníků. Z původní výzdoby lze rozeznat zbytky zoomorfní výzdoby – figurek zvířat, např. hada nebo erb nad raně barokně profilovaným vchodem – znak karmelitánů na podkladu císařské orlice se zlatým rounem. Ve vnitřní výzdobě kaple jsou rovněž použity imitace krápníků, dále též přírodní kameny, mušle, zrcátka apod. Interiér kaple je osvětlen oválnými okénky a bočními okny. V levém rameni grotty stojí nízké kamenné ostění otvoru ohniště, které ústí do komína. Na stropě kaple se nachází pět oválných obrazů z legendy proroka Eliáše od neznámého autora. Jedná se o Eliáše na poušti, Eliáše křísícího syna vdovy v Sareptě (fénické město), Eliášovu oběť na Karmelu[2], Eliáše na ohnivém voze a Eliáše se svým pláštěm. Kaple je dnes bez vnitřního vybavení. Původně v ní byl oltář se sochou sv. Eliáše a dále socha sv. Josefa z 18. století od Matěje Václava Jäckla.

Roku 1663 bylo pod kapli umístěno tělo zakladatelky a první převorky pražského Karmelu Matky M. Elekty od Ježíše. Dnes se musí za jejími mumifikovanými ostatky vypravit zájemci na Hradčany do kostela sv. Benedikta. V kostele sv. Benedikta na pravé straně presbytáře je místnost, kde je v prosklené vitríně neporušené tělo Matky M. Elekty vystaveno.

Péčí a nákladem Městské části Praha 1 prošla tato kulturní památka v letech 2012 - 2013 celkovou obnovou.

Prameny: Umělecké památky Prahy, Pavel Vlček a kolektiv, ACADEMIA nakladatelství AV ČR (1999); web

[1] *umělá jeskyně*

[2] *Karmel (odvozeno od kerem-el, Boží vinice) je pohoří a dnes i národní park v severním Izraeli.*

DNY EVROPSKÉHO DĚDICTVÍ 2015

GARANT MČ PRAHA 1

VÝKLENKOVÁ KAPLE SV. JANA NEPOMUCKÉHO

Malá Strana, Vojanovy sady

Vojanovy sady se nachází mezi ulicí U Lužického semináře a Letenskou. Svůj současný název získaly v roce 1954, kdy byla zahrada otevřena pro veřejnost a pojmenována podle významného českého herce Eduarda Vojana.

Kaple sv. Jana Nepomuckého je jednou ze tří menších staveb v bývalém klášterním komplexu karmelitek na Malé Straně, ke kterým se nezachovaly žádné dokumenty. Výklenková kaple sv. Jana Nepomuckého s vyhlídkovou terasou patrně pochází z 2. poloviny 17. století, kdy mohla vznikat bezprostředně s výstavbou ohradní zdi kláštera. Faktem je, že kaple byla zdokumentována až na plánech Matěje Hummela z roku 1782.

Půdorys věže tvoří trojúhelník, jehož přeponu a tím i zadní stěnu tvoří ohradní zeď, oddělující Vojanovy sady od ulice U Lužického semináře. Prostá kaple šikmo vystupuje z ohradní zdi tak, aby její čelo bylo v kolmici na hlavní osu parku. V obou čelech jsou různě hluboké výklenky. Hlavní je hlubší a jeho průčelí člení rámce (s výrazným listovcem[1]), které oddělují nosné pilíře od cviklů[2] polokruhového oblouku. Ve vrcholovém klenáku[3] je reliéf slunce. Dříve výklenek zdobila socha sv. Jana Nepomuckého, která pocházela z doby před rokem 1749. Sochu světce údajně dodal Ignác František Platzer (přestože v době předcházející byl klášterním sochařem Johann Geiger). V postranním výklenku (zdobeném klenákem s erbem karmelitánů) jsou umístěné dveře v kamenném ostění s raně barokní profilací archaického typu. Dveře ústí na točité schodiště (s malými osvětlovacími okénky), které vede na vyhlídkovou terasu umístěnou nad výklenkem kaple.

Péčí a nákladem Městské části Praha 1 prošla tato kulturní památka v letech 2012 - 2013 celkovou obnovou.

Prameny: Umělecké památky Prahy, Pavel Vlček a kolektiv, ACADEMIA nakladatelství AV ČR (1999); web

[1] ornament složený ze stylizovaných listů, řazených vedle sebe jakoby ve dvou vrstvách na sobě
[2] trojstranná plocha mezi obloukem nebo dvěma sousedními oblouky a vodorovným a svislým orámováním
[3] článek klenebního oblouku, obvykle klínovitého tvaru